

УДК 373.5.015.311:908

В. АРТЮШЕНКО, Д. ЯРОХА

Полтавська загальноосвітня школа I-III ступенів №37

КРАЄЗНАВЧИЙ ПІДХІД У ПРОЦЕСІ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЛТАВСЬКОЇ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ I-III СТУПЕНІВ №37

Розглядаються особливості здійснення краєзнавчого підходу в практиці діяльності педагогічного колективу Полтавської ЗОШ №37, розкривається напрацьований позитивний досвід створення системи патріотичного виховання учнів на історико-культурних традиціях рідного міста.

Ключові слова: загальноосвітня школа, виховання, краєзнавча робота, виховний ідеал.

*Пізнай свій край...
Себе, свій рід, свій нарід,
Свою землю – і ти побачиш
Свій шлях у життя.*

Г. Сковорода

Актуальність проблеми. «У кожній думці, в кожному русі, в кожному подиху нашого життя звучить слава нового громадянина світу. Хіба можна не почути цього звучання, хіба можна не знати, як ми повинні виховувати наших дітей?» – писав великий педагог, Людина з великої літери – Антон Семенович Макаренко [1].

Сьогодні, в період складних соціальних зрушень, які поглибили зубожіння, протиріччя, зміни суспільних норм і цінностей, світоглядних позицій, ми все частіше звертаємося до творчої спадщини А.С. Макаренка. Все, що зроблене і написане ним, є надбанням не лише української, але, безумовно, загальноосвітньої педагогічної науки і практики. Водночас, феномен Макаренка ставить нас перед необхідністю розглядати його постать як явище не стільки педагогіки, скільки гуманістичної культури людства в цілому. Про нього писали і пишуть люди різних світоглядів і політичних орієнтацій, представники багатьох розділів науки, теоретичних напрямів, шкіл. І кожен знаходить у макаренківській спадщині щось важливе, актуальне, співзвучне з власними думками, переконаннями, порухами серця, відзначаючи її універсальний позачасовий виховний потенціал.

Працюючи в колонії імені М. Горького і в комуні імені Ф. Дзержинського, А.С. Макаренко, спочатку інтуїтивно, потім усе більш осмислено приходив до розуміння та глибокого усвідомлення основного закону педагогіки: життя виховує, «життя утворює» особистість. У зв'язку з цим він постійно стверджував: «... потрібно так побудувати оточуючий світ, щоб людина в ньому пізнавала і засвоювала все людське, і була справжньою Людиною» [3]. Саме так великий педагог у своїй практичній діяльності реалізовував ідею гармонійного виховання, націлену на всебічно розвинену особистість – особистість для суспільства майбутнього.

Життя підтвердило істинність ідей А.С. Макаренка. Сучасний період відродження України, її державності, економіки, науки та культури, її освіти, особливо в умовах євроінтеграції до освітнього простору, вимагає зміни поглядів на освіту, ставить нові завдання щодо виховання особистості. Ідеалом виховання є гармонійно розвинена, високоосвічена, соціально активна й національно свідомою людиною, що наділена глибокою громадянською відповідальністю, високими духовними якостями, родинними й патріотичними почуттями, є носієм кращих надбань національної та світової культури, здатна до саморозвитку і самовдосконалення.

Метою даної статті є розкриття практичного досвіду формування такої особистості в досвіді конкретної школи – Полтавської ЗОШ № 37.

Виклад основного матеріалу. Велике значення сьогодні надається національному вихованню, головною метою якого є набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин, формування у підростаючого покоління рис громадянина України, розвиненої духовності, моральної, правової, художньо-естетичної, трудової, екологічної культури.

Важливе місце у системі національного виховання посідає реалізація краєзнавчого підходу в умовах здійснення особистісно орієнтованого навчання та організації навчально-виховного процесу в сучасних загальноосвітніх навчальних закладах.

Як писав філософ Сенека, «... люблять батьківщину не за те, що вона велика, а за те, що своя», а наш земляк Григорій Сковорода – «... кожному мила своя сторона» [2].

Дійсно, не можна виховати патріота держави, не навчивши дітей любити своє рідне місто, вивчати історію малої батьківщини, шанувати історико-культурні традиції рідного краю. Адже Полтава – перлина України, її історична й духовна скарбниця, місто, в якому хочеться жити.

Особлива роль у вихованні юного полтавця-патріота належить освітянам. У нашому навчальному закладі напрацьований позитивний досвід створення системи патріотичного виховання учнів на історико-культурних традиціях рідного міста.

У школі ми продовжуємо розвивати закладені ще в дошкільному віці знання, вміння, навички наших вихованців. Велику увагу приділяємо вивченню історії, географії, фольклору та літератури, знайомству з різними видами народного мистецтва, природою, звичаями і традиціями рідного краю, із видатними людьми Полтавщини. Цьому сприяє розроблена низка заходів, спрямованих на популяризацію вивчення краєзнавства на заняттях та в позаурочний час. Важливе значення має дотримання наступності їх реалізації, що відбувається відповідно у початковій, середній та старшій школах.

Жвавий інтерес, щире зацікавлення викликають в учнів 1-4 класів уроки курсу за вибором «Мій рідний край – моя Полтава», які вчителі початкової школи мають змогу проводити за рахунок годин варіативної складової типового навчального плану.

Відповідно, у середній та старшій школах запроваджено такі курси за вибором, як «Рідний край» (8 клас, 9 клас), «Видатні постаті України середини XVI-XVIII століть» (8 клас), «Видатні постаті України кінця XVIII-початку XX століття» (9 клас), «Українська культура середини XVI-XIX століть» (8 клас).

Великий виховний потенціал реалізується при ознайомленні школярів із курсом «Історія Полтавщини», який систематично вивчається, починаючи з 6 класу. Його послідовне вивчення стало можливим після надання історичному краєзнавству в школах Полтави та області офіційного статусу навчальної дисципліни.

Унікальним для міста є досвід наших колег у питаннях розробки та впровадження краєзнавчого курсу за вибором «Фізична географія Полтавщини і Полтави». Його введення за рахунок варіативної складової навчального плану було запроваджено для учнів 8-9 класів завдяки плідній співпраці з викладацьким колективом Полтавського національного педагогічного університету.

Краєзнавчий аспект у своїй роботі намагаються застосовувати майже всі вчителі – предметники школи на уроках із різних навчальних дисциплін: української мови та літератури, світової літератури, іноземної мови, історії, географії, біології, основ здоров'я, фізики, математики, художньої культури, трудового навчання (використання біографічних даних і цікавих фактів із життя видатних земляків; знайомство із флорою і фауною Полтавщини; розв'язування задач на краєзнавчій основі; знайомство із особливостями фольклору, етнографії, народних ремесел; вивчення творчості письменників, діячів культури та мистецтва Полтавщини тощо).

Наші вихованці – активні учасники краєзнавчих конкурсів, експедицій. Вони є призерами та переможцями таких всеукраїнських заходів: історико – етнографічної експедиції «Краса і біль України», «Пізнай свою країну», «Історія міст і сіл України»,

«Сто чудес України», «Україна вишивана». Велику роль у цьому відіграє співпраця з музеями міста та області в рамках загальнооміської інформаційно-просвітницької акції «Школяр у музеї».

При залученні учнів до краєзнавчої роботи, творчо-пошукової дослідницької діяльності педагогічний колектив школи особливу увагу приділяє таким перспективним напрямкам роботи, як:

- подолання знеособленості історії рідного краю;
- формування навичок дослідницької роботи (особливо при висвітленні краєзнавчих тем), що виявляється у написанні наукових повідомлень, реферативних матеріалів відповідного спрямування;
- нетрадиційні форми проведення занять із метою активізації пізнавальної діяльності школярів (урок-подорож, урок-інтерв'ю, урок-наукова конференція, урок-диспут тощо);
- диференціація навчально-виховного процесу за допомогою використання різних видів діяльності (робота з документами, творчі завдання, хронологічні рівняння, задачі, складання та розв'язування тестових завдань тощо);
- пробудження інтересу учнів до злободенних проблем сучасного етапу розвитку життя міста й області);
- прищеплення любові до малої батьківщини на всіх етапах здійснення навчально-виховного процесу.

Великі можливості в плані впровадження краєзнавчого підходу у справі навчання та виховання учнівської молоді розкриває і позаурочна робота. Зокрема, в нашій школі успішно реалізуються такі перспективні форми і методи діяльності, як:

- екскурсії та подорожі стежками рідного краю з метою збирання і дослідження краєзнавчих матеріалів різного спрямування;
- організація дослідницької, науково-пошукової роботи;
- участь школярів у конкурсах-захистах наукових робіт МАН (секції: «Історичне краєзнавство», «Географічне краєзнавство», «Етнографія України» тощо);
- відвідування Державного архіву Полтавської області з метою збирання та вивчення інформації про минуле міста, свого мікрорайону;
- створення літописів шкільного колективу, відео- та фонотек зустрічей із видатними земляками.

Вже не перший рік у школі успішно діють туристсько-краєзнавчий гурток «Люби і знай свій рідний край» та драматичний гурток «Дивограй», які вносять значний вклад у справу популяризації краєзнавства в загальноосвітніх навчальних закладах.

Висновки. Виходячи з вище сказаного, можна, без сумніву, зазначити, що незважаючи на домінуючу тенденцію орієнтації сучасної освіти на знання у загальноосвітньому контексті, значення краєзнавства для формування особистості, громадянина, виховання Людини залишається надзвичайно важливим. Оскільки впровадження краєзнавства у школі не лише збагачує учнів знаннями з історії чи літератури, біології чи географії рідного краю, виховує любов до нього. Насамперед, краєзнавство допомагає школярам формувати національний характер, розуміти особливості нації, зберігати духовні надбання, традиції та звичай рідного народу, що, в свою чергу, підвищує духовний потенціал, творче мислення учнів, формує їх патріотичні почуття, науковий світогляд, різноманітні компетентності особистості, нарешті – уміння знаходити своє місце в житті, спілкуватися з однолітками й дорослими.

Список використаних джерел

1. Макаренко А.С. Книга для родителів // А.С. Макаренко. Собрание сочинений в семи томах. – Т. ІХ. – М., 1957. – С. 11-341.
2. Електронний ресурс http://grinch-home.at.ua/publ/krilati_frazi_ta_vislovi/pro_ukrajinu_batkivshhinu_krilati_vislovi/27-1-0-111
3. Творча спадщина А.С. Макаренка на службі сучасникам / Бесараб М.Н., Левицька Ю.О., Мельник Ю.М. Восьма Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Питання сучасної науки і освіти». Електронний ресурс. Режим доступу <http://intkonf.org/2009/10/page/4/>.

Стаття надійшла до редакції 18.02.2012

Артушенко В., Яроха Д.

Общеобразовательная школа №37, г. Полтава, Украина

**КРАЕВЕДЧЕСКИЙ ПОДХОД В ПРОЦЕССЕ ЛИЧНОСТНО ОРИЕНТИРОВАННОГО
ОБУЧЕНИЯ И ВОСПИТАНИЯ УЧЕНИКОВ ПОЛТАВСКОЙ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ
ШКОЛЫ I-III СТЕПЕНЕЙ № 37**

Рассматриваются особенности осуществления краеведческого подхода в практике деятельности педагогического коллектива Полтавской СОШ № 37, раскрывается наработанный положительный опыт создания системы патриотического воспитания учащихся в историко-культурных традициях родного города.

***Ключевые слова:** школа, воспитание, краеведческая работа, воспитательный идеал.*

Artushenko V., Yaroha D.

Poltava secondary school number 37, Ukraine

**REGIONAL APPROACH IN THE PROCESS OF SCHOOL AND THE EDUCATION OF THE PUPILS
POLTAVA SCHOOL NUMBER 37**

The features of regional approach in the practice of the teaching personal of the Poltava secondary school number 37, revealed accumulated positive experience of a system of patriotic education of pupils to the historical and cultural traditions of his native city.

***Keywords:** secondary school education, regional work, educational ideal.*